

Klima- og miljødepartementet (KLD)
postmottak@kld.dep.no

Deres ref.	Deres kontaktperson	Vår ref.	Vår kontaktperson	Dato
23/264		20230060	Martin Eggen	17.02.2023

Høring av forslag til forskrift om lodden (vårjakt på ender) i Kautokeino

BirdLife Norge takker for anledningen til å svare på høringen. I tiden før den offentlige høringen har vi deltatt på presentasjonen av VKMs rapport tilknyttet vårjakta, og hatt møte med KLD i sakens anledning. BirdLife Norge er en naturvernorganisasjon med sterkt faglig forankring, og vår spesialitet er kunnskap om fugler og deres levevis. Vi har derfor et solid grunnlag for å uttale oss. Vi har 13 500 medlemmer over hele landet, også representert ved fylkesavdeling i Finnmark (BirdLife Norge avd. Finnmark). Utgangspunktet for vårt arbeid er nasjonale og internasjonale miljømål, og vi representerer allmenne verdier tilknyttet forvaltningen av felles naturarv.

Vårjakt på ender kan ikke tillates

Vårjakt på enkelte arter ender har vært tillatt etter forskrift perioden i perioden 2013-2022. Jakta har representert en unntaksbestemmelse fra resten av viltforvaltning ved å tillate jakt i hekketiden. Vårjakt er et kraftig brudd på lovfestede prinsipp om fredning i hekketida og en høsting av overskudd etter endt hekkesesong. Viltlovens § 9 uttrykker, i overensstemmelse med internasjonal lovgivning og internasjonale avtaler, at jakttiden ikke bør fastsettes i hekke- og yngletiden for vedkommende art. Naturmangfoldlovens § 15 inneholder også føringer med konsekvenser for jakt og jaging av vilt i hekketiden. Vårjakt er i strid Bernkonvensjonen og EUs fugledirektiv. Sistnevnte er dessverre ikke en del av EØS-avtalen, og er derfor heller ikke gjennomført i norsk rett. KLDs høringsforslag legger opp til en videreføring av vårjakt, og i verste fall kan området som det jaktes i og antall arter inkludert i forskriften utvides. BirdLife Norge understreker betydningen av at forskriften er tidsbegrensning, blant annet fordi bestandene varierer over tid og fordi ny kunnskap gjør behovet for regelmessige revisjoner klokt. Dersom man velger å videreføre vårjakt på ender må forskriften for dette revideres samtidig med den øvrige nasjonale forskriften om jaktbare arter og jakttider.

Forslaget om videreføring av vårjakta er oppsiktsvekkende. Selv om deler av Russland, Canada og Alaska tillater vårjakt, finner vi ikke slik aktivitet i Sverige og Finland, ei heller på Grønland. Over tid har verden endret seg på mange måter, og det må forvaltningen og befolkningen i Norge også ta inn over seg. Enda flere beskyttende tiltak er nødvendig i en tid da naturens verden forvitrer. Mange av tidligere tiders aktiviteter har stanset fordi det er klokt og absolutt nødvendig. Uavhengig av etnisitet har det i mindre eller større grad tidligere vært jaktet vår og sommer. Bestander av blant annet sangsvane, dverggås og sædgås har vært påvirket i betydelig negativ grad. Tidligere var landet tynt befolket, mobiliteten begrenset og landet bestod stort sett av det vi i dag kaller villmark. Vårjakta var viktig for å få proteiner i vårknipa. Nå kan man skyte endene på høsten og oppbevare proteinene i fryseboksen fram til våren. Fornuftig jakt foregår når det jaktbare overskuddet er størst. Det er om høsten. Vårjakta holder artene på et unødvendig lavt nivå. I tillegg til at man tar ut den reproduserende bestanden, får vi økt trafikk og forstyrrelser i områder som ellers ville vært spart for denne aktiviteten i innledningen til selve hekkesesongen. At man risikerer skyting av arter det ikke er lov å skyte på er også svært uheldig. ILO-konvensjonens bestemmelser om urfolks rettigheter gir

ingen rett til å skyte ender om våren. Naturmangfoldlovens paragrafer og føre-var-prinsipp må gjelder også her. Ingen nektes retten til å jakte. Det er en aktivitet man har muligheten til å utøve på høsten.

Som KLD påpeker er Miljødirektoratets faglige anbefaling om å stanse vårjakta basert på den vitenskapelige kunnskapen, og ikke på tradisjonell og erfaringsbasert kunnskap. BirdLife Norge tar det for gitt at norsk naturforvaltning fortsatt skal baseres på objektiv kunnskap og ikke såkalt «erfaringsbasert» kunnskap når den opplagt beror på misoppfatninger og er til skade for naturen. At KLD ikke hører på sitt eget fagdirektorat blir lagt merke til, og indikerer at avgjørelsene ikke er kunnskapsbaserte.

Kontroller av Statens naturoppsyn (SNO) i 2018 og 2019 førte til en rekke anmeldelser av ulovlig jakt tilknyttet vårjakta. I 2020 ble kontroller sabotert, ifølge Miljødirektoratets orientering, noe vi anser som særdeles alvorlig. Kontrollvirksomheten har vært på et absolutt minimumsnivå, men har på tross av dette avdekket systematiske ulovligheter. Likevel foreslår man altså at vårjakta fortsetter. En utvidelse av vårjaktordningen må ikke fremstå som en belønning for lovbrudd og sabotasje. Dette er uholdbart og tilsier at ordningen må avvikles.

Etter vår oppfatning må en eventuell tillatelse til fortsatt vårjakt regnes som en ren politisk avgjørelse etter langvarig press fra lokale representanter i Kautokeino. Forslag til forskrift legger opp til en løsrivelse fra nasjonale retningslinjer og forvaltning, og sier i tillegg farvel til kunnskapsbasert forvaltning. Dette svekker forvaltningens troverdighet både nasjonalt og internasjonalt. Vårjakta må avvikles permanent siden den bryter med nærmest alle prinsipper i norsk og internasjonal viltforvaltning.

Den nye Naturavtalen under CBD ble signert 19. desember 2022. Den inneholder også miljømål om bærekraftig høsting av ville dyr, blant annet målsetning 4 om å “ensure urgent management actions to halt human induced extinction of known threatened species and for the recovery and conservation of species, in particular threatened species, to significantly reduce extinction risk, as well as to maintain and restore the genetic diversity within and between populations of native, wild and domesticated species to maintain their adaptive potential, including through in situ and ex situ conservation and sustainable management practices, and effectively manage human-wildlife interactions to minimize human-wildlife conflict for coexistence.” Samiske og andre urfolks rettigheter er også med i avtaleverket, men det er påpekt at det er bærekraftig bruk av naturen som er utgangspunktet for all aktivitet. Vårjakt er ikke bærekraftig aktivitet.

Hovedårsaker til at vårjakta må stanses:

- Ved utøvelse av vårjakt høster man ikke av et «overskudd» av individer i bestanden av en art, men direkte på produksjonsfuglene. Et «overskudd» er et rent høstfenomen før en naturlig vinterdødelighet reduserer bestanden. Vårjakt er slik sett den jaktformen som har størst fare for å gi negative utslag i bestanden for de artene det jaktes på. Ender er forholdsvis langlevende arter. Jakt på voksne individer av slike arter medfører at bestandene faller raskere i forhold til arter som lever kortere og får flere unger på vingene. Dette krever ekstra varsomhet, og stiller vårjakta i et enda grellere lys. Vårjakta er effektiv bestandsregulering. Som KLD selv argumenterte med under høringen i 2013 er det individene som overlever vinteren er de mest tilpasningsdyktige, og på våren skal de gå til hekking for å produsere nye individer som det kan høstes bærekraftig av.
- Vårjakta øker faren for ulovlig jakt, f.eks. på truede gjess som taigasædgås (sterkt truet, EN) tundrasædgås (sårbar, VU) og dverggås (kritisk truet, CR). Dverggås er flere ganger påvist rastende i både Tana, Karasjok og Kautokeino under vårtrekket. Det er kjent at det tidligere, og gjentatte ganger, har blitt skutt gjess under vårjakta. Vi mener forvaltningen med å tillate vårjakt undergraver

handlingsplanen for dverggås og det betydelige arbeidet som er lagt ned i å hindre utryddelse av bestanden.

- Forstyrrelser jakta skaper i hekketiden er meget uheldig og rammer et bredt utvalg av arter i hekketiden, f.eks. havelle (nær truet, NT - svært langvarig bestandsnedgang), sjøorre (sårbar, VU) og bergand (sterkt truet, EN). Finnmark er vår viktigste region for utallige rødlistearter som snøugle, svartand, sjøorre, havelle og brushane, og naturverdiene i området er beviselig store. De negative konsekvensene knyttet til forstyrrelser og stress er beskrevet i NINA-rapportene *Populasjonsøkologiske vurderinger rundt vårjakt på ender i Kautokeino* og *Treårig forsøksordning med vårjakt på ender i Kautokeino: En oppsummering*. Blant annet viser NINA til at rundt 90 % av fuglene forlater områdene umiddelbart ved jaktas begynnelse. Jakta går ut over fuglene mulighet til å bygge opp fettreserver før en krevende hekkesesong, der marginene for å lykkes allerede er små. Rapportene viste også at de fleste endene i mai er etablerte i par. De understreker at jakt gir økt stress og energiforbruk, samt endret områdebruk. Skadeskyting er videre generelt et omfattende problem ved jakt, men omfanget i dette området er ukjent.

Kommentarer til Vurdering av risiko for bestandsoverlevelse og dyrevelferd ved Lodden, tradisjonell samisk vårjakt på ender (VKM-rapport 2022)

Rapporten er basert på kjent kunnskap og vitenskapelige studier, og laget for å gi KLD et grunnlag for å ta riktige avgjørelser om vårjakta. Rapporten er grundig og etterrettelig. Den oppsummerer at lite er gjort for å oppdatere kunnskapsgrunnlaget, og skriver at det kunnskap om bestandene av de ulike artene i Kautokeino er mangelfull. Dette er selvsagt svært uheldig, og gjør at KLD må legge føre-var-prinsippet ytterligere til grunn i en alvorlig sak, jfr. naturmangfoldloven. Det er gjort tellinger fra fly i 1996 (over 25 år gamle tellinger), og bestandene av de ulike artene er dermed ukjent. Dette medfører også at man ikke har oversikt over (antatt) overskuddet av hanner, når de ulike artene ankommer, i hvilken grad de har etablert faste par og i hvilken grad skutte ender erstattes av andre fugler i hekkeområdene. Vannfuglavgiften under Bonnkonvensjonen forplikter oss at å sørge for at jakt på ender og andre fugler er basert på den best tilgjengelige kunnskapen og bruken er bærekraftig. Dette i seg selv gjør at KLD ikke kan gå videre med forslaget om fortsatt vårjakt.

Videre skriver VKM at det er stor risiko for naturmangfoldet ved å tillate jakt på havelle, svartand og sjøorre. Ifølge deres tallmateriale er det også stor risiko for naturmangfoldet å tillate vårjakt på stokkand og siland (lave lokale bestander), mens en kvote på 150 på toppand har lav/moderat risiko (300 og 500 moderat/høy risiko). Rapporten er dermed klar på de negative følgene av vårjakta, noe Miljødirektoratet understreker. De understreker også at jakta gir dårligere dyrevelferd og setter betimelige spørsmålstegn ved om parringsatferd blir undertrykt – uten å ha svar. De påpeker også at andelen isfrie områder, altså muligheten endene har til å fly andre steder i nærheten, vil påvirke dyrevelferd og dermed også risikoen for ekstra belastning av jakta. VKM foreslår å redusere forstyrrelsen om høsten for å kompensere økt forstyrrelser om våren. Her må det bemerkes at dette er et rent dyrevelferdsråd, og ikke er et kompensierende tiltak for skaden vårjakt gjør på hekkesesongen og fuglebestander.

Kommentarer til Forskrift om kvoteregulert lodden (vårjakt på ender) fra og med 1. mai 2023

§ 1. Formål

Formålet med denne forskriften er å bidra til at:

- a. samisk tradisjon og kunnskap om lodden (vårjakt på ender) videreføres gjennom en kvoteregulert høsting*
- b. det legges til rette for en lokal forvaltning med sikte på økologisk og kulturell bærekraft*
- c. jakten ikke påfører viltet unødige lidelse*
- d. utøvelsen av jakten ivaretar bestandenes og leveområdenes produktivitet og mangfold.*

Kommentar:

b) Det er svært uheldig at forvaltning av nasjonale og internasjonale miljøverdier- og interesser overlates til lokal forvaltning, slik denne forskriften legger opp til. Det skaper unødvendig interessekonflikter mellom ulike forvaltningsnivå og det statlige kontrollorganet (SNO). At man bruker honnørord som «ikke påføre viltet unødvendig lidelse», «økologisk bærekraft» og «ivaretagelse av bestandens produktivitet» er bra, men står ikke i overensstemmelse med forskriftens faktiske innhold, uavhengig av hvilke høringsforslag som eventuelt blir vedtatt.

§ 3. Begrensninger i jaktbare arter, kjønn og fellingskvote

Jakttiden er i dag inntil 10 dager i perioden 15. mai - 10. juni og artene det jaktes på er hannfugler av stokkand, siland og toppand og med en årlig kvote på 150 fugler. Av disse kunne ikke toppand overstige 100 individer.

Fra Kautokeino JFF har det vært trykk for å skyte laksender¹, visstnok for å øke fiskebestander. Etter vår mening er dette et antroposentrisk og lite kunnskapsbasert motiv. Vi ser ingen grunn til å tillate vårjakt på laksand.

Vi stresser betydningen av å ikke tillate jakt på svartand. Svartand er en truet art som er listet som sårbar (VU) på rødlista. Dette er en alvorlig status og da kan høsting av voksne fugler aldri bli bærekraftig. Det er ikke matematisk mulig, uansett hvilke tiltak vi gjør, og hvilke argumenter vi utsmykker grunnlaget med. Vi viser til Miljødirektoratets notat om svartand medfølgende høringen, der de skriver at «hvis vi forutsetter at de svartandene som opptrer på våren i Kautokeino er en del av den lokalt hekkende bestanden, mener vi det vil være negativt å jakte på hekkebestanden til en trua art i Norge, med de forpliktelser vi har for å bedre bestandssituasjonen for arten. BirdLife Norge svartandas status som truet art gir grunnlag for et sterkere vern i hekkeområdene og rasteområder den benytter før den ankommer hekkeplassene». I Østfold er argumentasjonen for å tillate jakt at man høster på bestander som (muligens) tåler beskatning, noe BirdLife Norge ellers har stilt seg kritisk til.

Som NINAs rapporter har poengtert: Hannens tilstedeværelse utover befruktningstidspunkt er i mange tilfeller viktig for en vellykket hekking. Man kan anta at enhver populasjon har en gunstig kjønnsfordeling for å føre genene sine videre til neste generasjon. Det er med andre ord en fordelaktig fordeling av hanner og hunner uten selektiv jakt på det ene kjønn.

¹ <https://www.altaposten.no/nyheter/i/m1E7Ml/krever-a-skyte-ender-for-a-oke-fiskebestanden>

Av alternativene på høring er alternativ 1 og 2 de minst skadelige.

1. *Det er kun tillatt å felle hannfugler av artene kvinand, laksand, siland og toppand. Det er tillatt å felle totalt inntil 300 ender pr. år. Dersom bestandsforholdene for artene endrer seg vesentlig, eller ny kunnskap tilsier det, kan Miljødirektoratet foreta endringer*
2. *Det er kun tillatt å felle artene kvinand, laksand, siland og toppand. Det er tillatt å felle totalt inntil 300 ender pr. år. Dersom bestandsforholdene for arter endrer seg vesentlig, eller ny kunnskap tilsier det, kan Miljødirektoratet foreta endringer når det gjelder kvotens størrelse og hvilke arter det kan jaktes på.*

§ 4. Jakttid

Alternativ 3, med opptil 20 dagers jakttid, vil være ekstra uheldig.

VKM foreslår også å stanse jakta når endene begynner å vise parringsatferd, og dette er tatt med inn i forslag til forskrift. Til dette vil BirdLife Norge påpeke at endene det her er snakk om viser kurtise og «parringsatferd» allerede før de trekker inn i landet. Når de ankommer innlandet er pardannelsene og hekkesesongen (som i forberedelse til parring og egglegging) allerede i gang, og i enkelte tilfeller kan parring allerede ha funnet sted.

Det er også uklart hvordan kommunen «skal undersøke dette» (altså parringsatferd) med formål om å stanse jakta. Er det nok å se kurtiserende adferd hos hannene?

Kommentarer til Loddenutredningen (2021)

- Hekketid
Utvalget legger til grunn at de mindre dykkendene, som toppand) og čoađgi (kvinand), starter hekkingen rundt den 20. juni. Tidspunktet kan variere fra vår til vår etter været og isog snøsmeltinga. Goalsi (siland) starter sin bekking omtrent samtidig med de mindre dykkendene. De større dykkendene, som hannyá (havelle), njurgu (svartand), skoarra (sjøorre) og stuorafiehta (bergand), foretrekker høyereliggende vann, helst oppe på vidda. De starter ikke hekkingen før i tidsrommet sankthans til i midten eller til og med slutten av juli, også det avhengig av været.

Vi viser til kommentarene til VKMs rapport om hekketid og forberedelsene før egglegging. Det er ingen tvil om at jakta foregår i hekketiden. Se også kommentarene under forslaget til § 4 i forskriften.

- Trusler mot bestandene

Loddenrapporten peker på en del andre trusler mot endene (og gjessene) man ønsker å skyte, og viser til at det ikke er dokumentert at jakt i hekketiden er en negativ faktor. BirdLife Norge vil påpeke at det alltid er flere årsaker til at en bestand går tilbake, men som argumentert over, og påpekt i VKMs rapport og Miljødirektoratets innstilling, er uttak av den reproduserende bestanden blant de aller mest effektive bestandsreducerende tiltakene man kan gjøre. Når dette gjøres på bestander som i utgangspunktet strever med å opprettholde seg selv, får det særlig alvorlige virkninger.

- Lodden og etikk

Rapporten trekker frem ydmykheten utøverne har for skyting av fuglene, og kunnskapen om at overbeskatning av vilt og andre - i utgangspunktet, fornybare goder, svekker reproduksjonen. Det fremheves at høstjakt foregår på unger, som forstyrres i oppvekstområdet. BirdLife Norge påpeker viktigheten av at nasjonale jakttider legges utenom hekketiden, og at det dermed ikke skal jaktes på unger av noen arter. Høstjakta må starte så sent at reproduksjonsfasen er ferdig. Vi påpeker også at jegere må ha god artskunnskap slik at man skyter riktig art. Å mene at man må jakte på arter i hekketiden fordi de da er i praktdrakt og lette(re) å kjenne igjen, er urimelig.

For BirdLife Norge

Kjetil Aa. Solbakken

Kjetil Aa. Solbakken, generalsekretær

KOPI:

Miljødirektoratet